

СТАНОВИЩЕ

относно дисертацията на
Борянка Нанова Вутева,
 редовен докторант към катедра „Историческо и систематическо богословие“,
 Богословски факултет, СУ „Св. Кл. Охридски“,
 на тема: *Сърцето като център на цялостния живот на човека (богословско-психологическо изследване)*
 за присъждане на образователната и научна степен *Доктор*
 в професионално направление *2.4. Религия и теология*
 по научната специалност *Психология на религията*
 от проф. д-р Валентин Канавров

Дисертацията е в обем 233 стандартни страници (вкл. библиографията). Чистият текст е 209 страници. Библиографията, подразделена на извори, литература на кирилица, литература на латиница и електронни ресурси, съдържа 255 източника. Тя е впечатляваща като обем, релевантна на съдържанието на дисертацията и достатъчна в изворово, информационно, херменевтично и интерпретативно отношение. Дисертацията е придружена от автореферат и съпътстващи документи. Авторефератът в обем 43 страници стриктно следва структурата на дисертацията и напълно възпроизвежда нейното съдържание. В автореферата коректно са отразени научните приноси на дисертацията и свързаните с нея публикации на докторантката. Съпътстващите документи са пълни според изискванията на закона и другите нормативни документи, които уреждат процедурата по защитата.

Вутева е магистър по теология, като тази ОКС овъзможностява нейната редовна докторантура. По време на докторантурата тя има няколко участия с доклади на международни конференции и с текстове в научни проекти. Прави много добро впечатление, вкл. относно работата на доц. Димо Пенков в качеството на научен ръководител, предаването на завършения дисертационен текст в рамките на законно установения 3-годишен срок.

Текстът на дисертацията е организиран в предговор, увод, четири глави и заключение. Те са добре балансирани, което показва успешна рефлексия върху тематиката и нейното архитектурно теоретизиране. В увода са изложени необходимите реквизити на жанра дисертация. Първите две глави са основополагащи. Третата и четвъртата разгръщат концепцията. В заключението са

формулирани изводите и е направена рекапитулация на изпълнението на целите и задачите на дисертационния труд.

Вутева обобщава приносните моменти на своята дисертация в 4 пункта. Те биха могли да бъдат по-добре и по-конкретно формулирани (първият и вторият принос се препокриват в определена степен; възможността нещо да бъде отправна точка за други научни изследвания не е действителен теоретичен принос; същото се отнася и за бъдещата практическа приложимост на дадена разработка). Предвид действително реализираното дисертационно изследване аз бих открил следните негови приносни моменти: 1) специфичен опит за синоптиране на антропологична синтеза на базата на старозаветните употреби на сърцето, без обаче да се залита към формулировки за Аз, екзистенция и пр. по-късни концептуализации (дис., с.54). 2) Експлицитна феноменология на сърцето на основата на компаративен прочит на Свещеното Писание на Стария и на Новия Завет. 3) Конкретни интерпретации на някои Светоотечески схващания за сърцето: св. Макарий Египетски, св. Григорий Богослов, св. Симеон Нови Богослов. 4) Разкриване на специфичната диалектика на ума и сърцето в умно-сърдечната молитва с фокус върху „тежестта“ на сърцето. 5) И най-вече: очертаване на една сакрално-онтологична и сакрално-антропологична предметност на базата на експлицираната феноменология на сърцето.

В рубриката „Препоръки и забележки“ бих желал да обърна внимание върху някои непрецизни формулировки и концептуални пропуски, които внасят дисонанс в иначе понятийно добре хармонизирания текст. 1) Понятието *сърце* е с „феноменологично значение“, защото се свързва „със скритите структури на човешката душа“ (дис., с.4, автореф., с.4); дори да не са контрарни понятия, *феноменология* и *скритост* са най-малкото контрадикторни понятия. 2) Без да са изяснени понятията *феномен*, *екзистенция*, *Аз* и *личност* и без да са експлицирани връзките между тях, те са заложени като парадигмални за изследването (дис. с.6 сл.). 3) Обектът и предметът на изследването са по дефиниция топологично и методологично различни („обектно-предметна област“ е некохерентно понятие, дис., с.9 сл.); дисертантката вероятно е пропуснала тази лекция в докторантското училище. 4) Чувствата и разумът са двете основни „парадигми в човека“ (дис., с.202.); терминът парадигма има съвсем друго значение (справка: Томас Кун). 5) Човешкото

сърце е сложен „антиномичен топос“ (автореф., с.40); дали антиномичността е подходяща квалификация за сърцето, което десетина реда по-горе се свързва по същностен начин с благочестието и любовта, като това е посочено като основна задача на дисертационното изследване? б) Липсва аналитика на понятията *религиозна психология* и *психология на религията*, както и на техните взаимовръзки и различия; често те се използват като синоними в архитектурно и топологично отношение, което е неправомерно. 7) Като производна на този дефицит е еднозначното антропологично понятизиране на сърцето (дис., с.9; дис., Първа глава; автореф., втори принос), което само по себе си е напълно оправдано, но следва да бъде допълнително интегрирано в религиозната психология и/или психологията на религията според заявката в заглавието.

Дисертантката има 4 излезли публикации непосредствено по темата на дисертацията.

Нямам принципи несъгласия с постановките на дисертацията.

Не съм открил плагиатство в дисертационния текст.

Нямам съвместни публикации с Вутева.

Заключение: Като имам предвид изчерпателно разгърнатата сакрално-онтологична предметност на изследването, неговата многостранна и задълбочена разработеност, реалните му постижения и успешните историко-религиозни рефлексии върху различни проекции на откроената проблематика, предлагам на уважаемите членове на научното жури да гласуват за успешно защитена дисертацията *Сърцето като център на цялостния живот на човека (богословско-психологическо изследване)*, като присъдят на **Борянка Нанова Вутева** образователната и научна степен „**доктор**” по научната специалност *Психология на религията* в професионално направление **2.4. Религия и теология**.

София, 4-ти декември 2020 г.

Преп. Йоан Дамаскин

.....
(проф. дфн Валентин Канавров)